

Gabriela Mikołajczykówna

Sprawozdanie z działalności Oddziału w Gnieźnie Muzeum Archeologicznego w Poznaniu w roku 1968

Compte-rendu de l'activité du Musée Archéologique à Gniezno en 1968

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA

W Oddziale, którego pełną obsadę stanowi pięć osób, w miarę możliwości wykonywano w omawianym okresie niżej wymienione prace wynikające z planu rocznego.

Badania terenowe

Badania terenowe o charakterze ratowniczym przeprowadzono w Kłecku, Dębinie i Nidomiu, w pow. gnieźnieńskim oraz w Gnieźnie.

W Kłecku, podczas porządkowania Rynku, natrafiono na warstwy kulturowe zawierające zabytki świadczące o istnieniu tam osady średniowiecznej. W Dębinie, w czasie robót rolnych odkryto przypadkowo grób kultury pomorskiej. Ze znaleziska tego uratowano tylko kilka rozbitych na drobne ułamki naczyń glinianych. W Nidomiu, na polu należącym do PGR odkryto głąz, na powierzchni którego znajdują się wyryte znaki. Kamień ten został sfotografowany i pozostawiony na miejscu, gdyż wydobycie go z ziemi i przewiezienie do Gniezna nie było możliwe z uwagi na jego wielkość i ciężar oraz brak możliwości przetransportowania.

Badania ratownicze na większą skalę przeprowadzono w Gnieźnie, na terenie zabytkowym, objętym ochroną, położonym na wschód od zespołu grodowego, gdzie przystąpiono do prac ziemnych. Prace ratownicze trwały od 27 marca do 13 listopada br., a ze strony Oddziału brała w nich udział tylko mgr G. Mikołajczyk. Prace te są kontynuowane, jednakże nie mają one teraz charakteru prac ciągłych. Badaniami objęto trzy stanowiska, 3a, 19a i 47a na czterech odcinkach. Najpierw kopano między ul. Tumską a ul. Słomianką (st. 47a) rów długości 111 m, szerokości 320 cm i głębokości około 5 m. Na przestrzeni długości około 30 m, ziemię usunięto spychaczem, a na pozostałym odcinku kopano łopatami. W środkowej części tego rowu, przebiegającego na wschód od podgrodzia III, natrafiono na zasypany w XVIII wieku staw, oraz na pomost lub most przy jego południowym brzegu. Warstwy kulturowe z omawianego terenu można datować na okres od XII do XIX w.

W drugim odcinku, tj. przy ul. św. Wojciecha (st. 3a) przekopano wpierw rów długości około 25 m i szerokości 320 cm, schodząc ukosem w dół do głębokości 720 cm. Tu wystąpiły warstwy zawierające

zabytki średniowieczne. Następnie sposobem górniczym rozpoczęto drażenie tunelu o ϕ 250 cm, który przebiegał pod ul. św. Wojciecha i Tumską, aby połączyć się z poprzednio wymienionym rowem wykonanym w pobliżu ul. Słomianki. Omawiany tunel biegł odcinkami na głębokości 9 - 15 m poniżej współczesnego poziomu. Na przestrzeni około 80 m natrafiono na dolne, zewnętrzne części wschodnich odcinków wałów obronnych otaczających podgrodzie pierwsze i drugie. Były to wały drewniano-ziemne, konstrukcji przekładkowej. Grubość belek i haków dochodziła do 50 cm. Natrafiono tu także na most znajdujący się nad strugą opływającą zespół grodowy od wschodu oraz na dodatkowe umocnienia związane z bramą prowadzącą do podgrodzia II.

Trzeci odcinek prac znajdował się między ul. św. Wojciecha a ul. Seminaryjną (st. 19a), gdzie również drażono tunel. Natrafiono tu na ślad wczesnośredniowiecznej drogi, a warstwy kulturowe dostarczyły zabytków z VIII w.

Ostatni odcinek biegnący między ul. Seminaryjną a ul. Żuławy był częściowo kopany łopatami, a częściowo usuwano ziemię spychaczem. Wystąpiły tu zabytki średniowieczne.

Podczas remontowania budynku mieszkalnego przy ul. Podgórznej nr 3 (st. 3b) kopano głębokie studnie do palowania budynku. Z tych studni zebrano zabytki średniowieczne.

Prace wewnętrznomuzealne

Materiał zabytkowy uzyskany w tym roku drogą przeprowadzonych badań ratowniczych w powiecie i na terenie miasta Gniezna został częściowo zaopatrzonej w metryki i wpisany do inwentarza zabytków. W ośmiu pozycjach (1968:1-8) zainwentaryzowano 813 zabytków. Nie wpisano zabytków z Gniezna, ponieważ nie wszystkie zostały dotąd opisane. Wpisano do inwentarza 46 zdjęć (nr 2183 - 2228). Wszystkie kopie tych zdjęć opisano i wklejono do albumu, a klisze ponumerowano i złożono w archiwum. Do inwentarza „pamiątek” wpisano 11 otrzymanych darów.

Inne prace naukowe

W roku sprawozdawczym ukazała się w druku następująca pozycja przygotowana przez G. Mikołajczykównę:

— *Sprawozdanie z działalności Oddziału w Gnieźnie Muzeum Archeologicznego w Poznaniu w 1967 roku*, „Fontes Archaeologici Posnanienses”, t. 19: 1968, s. 179 - 180.

Ponadto wyżej wymieniona opracowała do druku sprawozdanie z wyników prac ratowniczych przeprowadzonych w 1968 roku.

W ramach opracowywania monografii wczesnośredniowiecznego Gniezna zakończono opisywanie wszystkich materiałów z Gniezna, napisano historię badań archeologicznych w Gnieźnie oraz przeprowadzono analizę wczesnośredniowiecznych budowli kamiennych z Gniezna. Omawiana praca, mimo zaplanowanego zakończenia nie została zrealizowana, ponieważ czas przeznaczony na pisanie pracy, poświęcono wyłącznie badaniom terenowym oraz różnym koniecznym zastępstwom w Oddziale. Kierowniczką wzięła udział w Ogólnopolskiej Archeologicznej Konferencji Sprawozdawczej w Rzeszowie.

Archiwum

Teczki archiwalne dotyczące Kłęcka, Nidomia i Dębiny w pow. gnieźnieńskim uzupełniono materiałami uzyskanymi w bieżącym roku. Założono 4 nowe teczki dla stanowisk z terenu Gniezna i wypełniono do nich odpowiednią ilość formularzy „spisu stanowisk” i „kart rejestracyjnych”, na których narysowano planiki oraz wyklejono odpowiednie zdjęcia.

Kontynuowano zbieranie notatek prasowych dotyczących naszego Muzeum, prac wykopaliskowych itp.

Biblioteka

Księgozbiór Oddziału w roku bieżącym powiększono o 36 pozycji (nr 434 - 469). Z zakupu i abonamentu pochodzi 27 pozycji a z darów — 9. Katalog alfabetyczny zwiększono o 36 kart a rzeczowy o 858. Z księgozbioru korzystali pracownicy Oddziału, Pracownicy Archeologicznej IHKM PAN oraz miejscowi nauczyciele.

Współpraca z zagranicą

Współpraca z zagranicą wyraziła się przyjęciem i oprowadzeniem po wystawie i częściowo po zabytkach miasta 84 gości zagranicznych, reprezentujących: Austrię (1), Belgię (3), Czechosłowację (6), Francję (3), Indonezję (1), Jugosławię (2), Japonię (3), Norwegię (1), NRD (16), NRF (1), Szwecję (1), USA (3), Węgry (2), Wielką Brytanię (1), ZSRR (28). Wystawę zwiedziło także 12 uczestników międzynarodowego obozu archeologicznego.

Pracownie pomocniczo naukowe

W pracowni fotograficznej wykonano 46 zdjęć oraz 267 kopii i powiększeń. Pracownia działała wyłącznie dla potrzeb archiwum i działu oświatowego. W ramach prac kreślarskich wykonano 15 planików włączonych do teczek archiwalnych. W pracowni rekonstruktorskiej umyto wszystkie zabytki uzyskane z tegorocznych badań i oczyszczono drewno zebrane dla celów ekspozycyjnych. Zaopatrzono w metryki 12 746 ułamków ceramiki i 2 380 kości. Sklejono 1 374 sztuki ceramiki, w tym udało się uzyskać 29 całych naczyń. W ramach prac modelarskich wy-

konano dla Muzeum Archeologicznego w Poznaniu odlew gipsowy drewnianego talerza i ołowianego pionu.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO OŚWIATOWA

Stałą wystawę, pt. „Ziemia gnieźnieńska w okresie powstawania państwa polskiego”, w ciągu całego roku zwiedziło 14 820 osób. W tej liczbie było 5 909 dorosłych i 8 911 młodzieży. Dorosli najliczniej zwiedzali w sierpniu i lipcu, a młodzież w czerwcu i maju. Indywidualnie wystawę zwiedziło 1 125 osób. W 352 wycieczkach najliczniejszych w czerwcu i w maju udział wzięło 13 695 osób, w tym 5 311 dorosłych i 8 384 młodzieży. Najwięcej wycieczek zwiedzających omawianą ekspozycję reprezentowało miasto Poznań, następnie województwa poznańskie, bydgoskie i gdańskie. Najmniej osób przybyło z Krakowa. Wstęp opłaciło 11 518 osób a bezpłatnie zwiedziły wystawę 3 302 osoby.

Na miejscu sprzedano 216 pojedynczych pocztówek, 52 komplety oraz 12 publikacji otrzymanych w depozyt.

Pracownik oświatowy przeprowadził rozmowy z Inspektorem Oświaty oraz Kierownikami Szkół Podstawowych w Gnieźnie w sprawie odbywania niektórych lekcji historii na terenie Muzeum. Tematem ośmiu takich lekcji, w których udział wzięło 239 uczniów były „Początki Państwa Polskiego”.

Kierowniczką Oddziału wygłosiła dla 143 osób w Gnieźnie i w Gdańsku cztery prelekcje: „Obróbka metalu wczoraj i dziś”, „Dzieje badań archeologicznych w Gnieźnie”, „Górnicy w służbie archeologii”, „Ratownictwo odkryć archeologicznych w czasie prac ziemnych w Gnieźnie przeprowadzonych sposobem górniczym”.

INNE

Dnia 13 stycznia br. nastąpiła zmiana decyzji Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Gnieźnie, odwołano przydzielenie pierwszego piętra na cele muzealne, w zajmowanym przez Muzeum gmachu w zamian za co obiecano dać fundusze na przeprowadzenie adaptacji tylko strychu na pomieszczenia magazynowe i pracownie. W związku z tym opuszczono zajmowane już na pierwszym piętrze pomieszczenia, przeniesiono meble, archiwum naukowe i magazyn materiałowy częściowo na strych, a częściowo do przybudówki na parterze. Mimo zlecenia wykonawcy prac adaptacyjnych jeszcze w styczniu i zapewniania przez niego, że przebudowa zostanie zakończona do maja, prace do końca roku nie zostały wykonane, a dotąd zrealizowano tylko następujące roboty: z całego strychu usunięto piasek zabezpieczający go w czasie wojny od zapalenia, obito część strychu listwami, do których ma być przybita płyta pilśniowa stanowiąca sufit; postawiono jedną ciankę działową długości 29 m składającą się z łat obitych płytami pilśniowymi, wmontowano w dachu dwa nie oszklone okna, przywieziono i złożono na strychu 10 okien, kafle i cegły do budowy 8 pieców oraz 97 miękkich płyt pilśniowych. Wykonawca obiecał wykończenie pomieszczenia do końca marca 1969 roku.

W pomieszczeniach parterowych zostały przestawione 3 piece, a w jednym pomieszczeniu założono instalację wodnokanalizacyjną.

Z prac wykonanych we własnym zakresie sposobem gospodarczym należy wymienić: położenie w 3 pomieszczeniach na dotychczasowych zniszczonych podłogach płyt wiórowych i obicie krawędzi listwami, zakonserwowanie wszystkich podłóg pokrytych płytami, założenie w jednym pomieszczeniu instalacji elektrycznej pod tynk, oraz zainstalowanie tam umywalni i bójlera, pomalowanie ścian w trzech pomieszczeniach wystawowych i trzech pracowniach oraz w części korytarza, pomalowanie emalią trzech okien oraz drzwi wejściowych. Nadto, na bieżąco dokonywano wszelkich napraw sprzętu

i instalacji. Dwa razy oczyszczono gruntownie wszystkie zabytki znajdujące się w gablotach na wystawie.

Personalne

Skład personalny Oddziału jest nadal bardzo skromny. Ta sytuacja oraz nieprzewidziane dłuższe nieobecności i zmiany osobowe wpływały w pewnej mierze ujemnie na sprawną działalność Oddziału, zaplanowaną na pełną obsadę personalną. A. Przybylska, prac. administracyjny, jest nieobecna od 27 kwietnia i do sierpnia 1969 r. korzysta z bezpłatnego urlopu. Na jej miejsce, od września, na okres jednego roku została zatrudniona Barbara Kasprzakówna.